

Repliek

Over het ontsluiten en gebruiken van kwalitatieve onderzoeksdata

*Fred Wester**

De achtergrond van de bundel *Wat veteranen vertellen* is de in gang gezette ontwikkeling naar archivering van onderzoek, die het mogelijk maakt dat onderzoeksdata door andere onderzoekers worden hergebruikt. Wat betreft het surveyonderzoek van sociologen is daar al een zekere traditie in, bijvoorbeeld in de heranalyse van CBS-cijfers (zie in methodeboeken onder het kopje 'secundaire analyse'), maar in toenemende mate gebeurt dat ook op andere terreinen, zoals de data van experimenteel onderzoek. De digitalisering van de onderzoeksdata maakt het mogelijk dat onderzoeksgroepen elkaars analyses kunnen nalopen (met alle gevolgen van dien, zoals discussies over interpretaties of beschuldiging van fraude of plagiaat, maar daar gaat het hier niet om).

Het doel van dit onderzoeksproject was eenvoudigweg uitproberen of het systematisch archiveren van kwalitatief onderzoeksmateriaal door DANS zin heeft, dat wil zeggen dat andere onderzoekers dat materiaal kunnen gebruiken voor een eigen vraagstelling. Het materiaal voor dit proefproject werd beschikbaar gesteld uit een toen nog lopend interviewproject van het Veteraneninstituut waarin men de ervaringen van een duizendtal veteranen van verschillende missies wilde vastleggen. Uit de eerste ruim 100 interviews zijn toen 26 interviews geselecteerd, getranscribeerd en bewerkt, waarmee de onderzoekers aan de slag konden gaan. Het doel was niet een secundaire analyse, omdat de interviews door het Veteraneninstituut of een andere onderzoeker immers nog niet waren geanalyseerd en die analyse dus niet kon worden nageplozen of aangevuld. Het doel was ook niet een meervoudige analyse, waarbij meerdere onderzoekers hetzelfde materiaal doorvoren om de kern ervan te doorgronden. Het project was ook niet zo opgezet dat de verschillende analyses met elkaar in verband moesten worden gebracht. Het doel was louter uitproberen hoe dat gaat, analyseren van door anderen verzameld materiaal; daarnaast was de vraag met welke problemen of beperkingen je te maken krijgt. In het laatste hoofdstuk wordt op die problemen en beperkingen uitgebreid ingegaan.

De onderzoekers hadden hier dus te maken met door anderen geproduceerde documenten. Ieder had vooraf een globaal idee wat men wilde onderzoeken, maar zoals in elk kwalitatief onderzoek moest dat idee verder worden uitgewerkt en scherper worden geformuleerd. Dat gebeurt door exploratie, hier dus lezen en herlezen van transcripties en beluisteren van de interviewtapes. Maar ook door

* Prof. dr. Fred Wester is hoogleraar Communicatiewetenschap aan de Radboud Universiteit te Nijmegen en voorzitter van KWALON, het platform voor kwalitatief onderzoek. E-mail: f.wester@maw.ru.nl.

literatuur erbij te betrekken, een invalshoek te gebruiken of ander materiaal erbij te betrekken. En als vraagstelling en invalshoek helder zijn, kan er systematisch worden gelezen en vergeleken om patronen te ontdekken en overeenkomsten of verschillen te formuleren. Het was maar een proefproject, geen dissertatieonderzoek, dus na een jaar moest iedereen een tekst inleveren als verslag van wat het had opgeleverd.

Wat kun je allemaal, als je als onderzoeker plotseling kwalitatief materiaal in de schoot krijgt geworpen? Henk Koerten schetst hier een nachtmerrie van de kwalitatieve onderzoeker: de regie kwijtraken over de dataverzameling. Voor William Thomas van *The Polish peasant in Europe and America* (1918) was het helemaal geen nachtmerrie: hij wist meteen dat hij iets moois in handen had toen hij in Chicago – uit een omgevallen vuilnisbak, dacht ik – bundeltjes brieven van Poolse immigranten zag rollen. In principe is dat materiaal waar de gezichtspunten en denkbeelden van de brieven schrijvers op een of andere manier naar voren komen. Maar dat het werkelijk om goud gaat, blijkt pas na zorgvuldig zeven en wassen van het ruwe materiaal. De bundel *Wat veteranen vertellen* bevat zeven van die pogingen van zeven en wassen, en zoals zo vaak bij goud zoeken komt er altijd wel wat tevoorschijn, en soms is het echt waardevol.

Onderzoek is nooit af. Dat geldt voor veel kwalitatief onderzoek, maar zeker voor deze exploratieve analyses. Het zijn echte voorbeelden van kwalitatief onderzoek, waarbij de onderzoeker eerst moet reconstrueren hoe het materiaal eruit zou moeten zien om een vraagstelling te kunnen beantwoorden. Bij verschillende hoofdstukken kun je je een vervolg voorstellen waarin de rest van de duizend interviews wordt gebruikt om systematisch patronen in de veteraneninterviews te beschrijven. Ook kun je je voorstellen dat een onderzoeker voor het vervolg juist zelf wil interviewen, om veel specifieker in te kunnen gaan op aspecten die volgens de onderzoeksvraagstelling relevant zijn. En ook kun je je voorstellen dat men vergelijkingen wil maken met heel ander interviewmateriaal. Maar de hoofdboodschap is dat dit soort materiaal goed genoeg is voor een dergelijk exploratieve analyse en soms zelfs voor een systematische analyse.

Laat DANS dus maar zo veel mogelijk interviewprojecten of ander kwalitatief onderzoeksmateriaal archiveren en toegankelijk maken voor andere onderzoekers. Dat biedt vele mogelijkheden voor instructie van studenten (denk aan interviewtraining aan de hand van de veteraneninterviews of oefeningen in open coderen), terwijl het materiaal uitdagend genoeg is voor eigen exploratieve analyses.

Literatuur

Thomas, W.I. & Znaniecki, F. (1918). *The Polish peasant in Europe and America: monograph of an immigrant group*. Boston: Badger.